

Asia: VN/13128/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?

Esityksen tavoitteena on keventää aktivointisuunnitteluun liittyviä viranomaistehtäviä sekä purkaa aktivointisuunnitelman ja monialaisen työllistymissuunnitelman välisiä päällekkäisyyksiä, mikä on sinänsä hyvä lähtökohta. Esityksen mukaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia muutettaisiin siten, että aktivointiehto ja aktivointisuunnitelmien laatiminen jäisivät voimaan vain toimeentulotukea saavien työttömien osalta. Työttömyysetuuteen oikeutettujen työttömien osalta työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa tarkoitettu monialainen työllistymissuunnitelma korvaisi aktivointisuunnitelman kuntouttavaan työtoimintaan ohjautumisen perusteena. Työttömyysetuuteen oikeutetuille henkilöille laadittaisiin jatkossa monialaisesta työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukainen työllistymissuunnitelma. Tämä säästäisi sosiaalihuollon resursseja tilanteissa, joissa asiakkaalla ei tosiasiallisesti ole sosiaali – ja/ tai terveystalveluiden tarvetta.

Nykyinen lainsäädäntö edellyttää, että aktivointisuunnitelmia laaditaan aktivointiehdon täyttymiseen saakka, vaikka asiakkaalla ei olisi enää todettua palvelutarvetta. Myös työnhakuvelvoitteen kolmen kuukauden tarkistusväli edellyttää, että sosiaalipalveluista osallistutaan suunnitelman päivitykseen, vaikka asiakkaan tilanne olisi ennallaan. Tämä kuormittaa sosiaalipalveluja ja työ koetaan jopa turhauttavaksi. Tilanne ei parane sillä, että suunnitelmat laaditaan jatkossa TYM-palvelussa. Työttömyysetuutta saavan asiakkaan ohjautuminen TYM-palveluun jää lakimuutoksen myötä pitkälti työllisyyspalveluiden asiantuntijan arvioinnin varaan. Työllisyysasiantuntijat eivät aina tunnista sosiaali- ja terveystalvelujen tarvetta riittävän varhain. On mahdollista, että työllisyyspalveluiden asiantuntija ohjaa asiakkaan kuntouttavaan työtoimintaan ja TYM-prosessiin, jossa ilmenee, ettei kyseinen palvelu ole asiakkaalle tarkoituksenmukainen.

Miten jatkossa toimitaan tilanteissa, joissa hyvinvointialue saa ilmoituksen Kelasta aktivointiehdon täyttymisestä, mutta asiakas ilmoittautuu sosiaalipalvelujen kehotuksesta työttömäksi työnhakijaksi – siirtykö hän suoraan TYM-prosessiin vai tehdäänkö ensin aktivointisuunnitelma? Tavoitteena tulisi olla asiakkaan saama sujuva palvelu ja päällekkäisten suunnitelmien välttäminen. Myös TYM-palvelun määräaikaisuus on epäselvää eli, jos asiakas aloittaa kuntouttavan työtoiminnan TYM-suunnitelman perusteella, mutta muuta monialaista palvelutarvetta ei ilmene, voi syntyä tilanne,

jossa asiakkuus ei enää täytä TYM-palvelun kriteerejä. Kuka tässä tilanteessa vastaa suunnitelmien päivittämisestä, onko riski, että asiakas jää ikään kuin palveluiden väliin.

Monialainen palvelutarpeenarviointi ja monialainen työllistämissuunnitelma eli asiakkuus TYM-palvelussa voivat pahimmillaan pitkittää asiakkaan pääsyä tarvitsemaansa palveluun. Onko kaikilla asiakkailla, joiden aktivointisuunnitelma esitetään jatkossa korvattavaksi monialaisella työllistymissuunnitelmalla tosiasiallisesti TYM-lain edellyttämä monialaisen palvelun tarve eli useamman kuin kahden viranomaisen palvelutarve? Kuitenkin samassa esityksessä arvioidaan, että aktivointisuunnitelma edelleen säilyy toimeentulo-tukea saavalla työttömällä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ei ole tehty päällekkäistä työtä, vaan TYM-työssä on myös ennaltaehkäisevä näkökulma, jossa pyritään monialaisesti jo työttömyyden alkuvaiheessa intensiivisellä työskentelyllä lyhentämään työttömyyden kestoa. Aktivointisuunnitelmassa asiakkailla on lähtökohtaisesti tarve pi-dempikestoiseen kuntouttavaan palveluun, kuten sosiaalinen kuntoutus tai kuntouttava työtoiminta. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella TYM-palvelun sosiaaliohjaajat toimivat myös sosiaalihuoltolain mukaisina omatyöntekijöinä eli asiakkaiden sosiaalihuollon palvelut hoidetaan TYM-palvelussa. Olisiko tämä jatkossa enää mahdollista eli riskinä on, että asiakkuus jakautuu usealle eri toimijalle.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?

Aktivointisuunnitelmia laadittaisiin jatkossa vain työttömyyden perusteella toimeentulotukea saaville henkilöille. Työttömyysetuuteen oikeutetuille henkilöille laadittaisiin jatkossa monialaisesta työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukainen työllistymissuunnitelma tai työllistymisen edistämisestä annetun lain mukainen monialainen työllistymissuunnitelma. Tällä välttyttäisiin nykyisen aktivointisuunnittelun aiheuttamilta tilanteilta, joissa aktivointisuunnitelmia laaditaan monialaisesti sellaisille työttömille henkilöille, joilla ei ole sote- ja työvoimapalvelujen yhteensovittamisen tarvetta. Kuntouttavan työtoiminnan palveluun ohjaututtaisiin jatkossakin vain aktivointisuunnitelman (toimeentulotukea saavat) tai monialaisen työllistymissuunnitelman perusteella.

Esityksellä voi olla sekä myönteisiä että huolestuttavia vaikutuksia työttömien asiakkaiden palvelupolkuun ja palveluiden saantiin. Kaikki pitkäaikaistyöttömät eivät välttämättä tarvitse sosiaalipalveluja tai kuntoutusta. Sinänsä työttömän asiakkaan TYM-palvelun piiriin pääsy tällä hetkellä on mahdollista vaikka yhden päivän työttömyyden jälkeen, joten asiakkaan palveluprosessi lähtee etenemään nopeasti. On hyvä, että tulottomien asiakkaiden osalta palvelutarpeen arviointi käynnistyy sosiaalihuollon ammattihenkilön aloitteesta, joka osana prosessia arvioi laajemmin henkilön tuen tarpeita. Usein asiakkailla on muita tuen tarpeita ennen kuin voidaan edetä aktivointityöhön ja kuntouttavaan työtoimintaan.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Esityksen myötä hyvinvointialueen ja työvoimaviranomaisen hallinnollinen työ vähenisi niiden asiakkaiden osalta, joille on voimassa olevan lain mukaan laadittava aktivointisuunnitelma, vaikka tarvetta kuntouttavalle työtoiminnalle tai pitkäkestoisesti muille sosiaalipalveluille ei ole. Lisäksi esityksellä olisi myönteinen vaikutus aktivointisuunnitteluun liittyvään sosiaalihuollon henkilöstöresurssien riittävyyteen, kun aktivointi-suunnitelmia laadittaisiin jatkossa vain toimeentulotukea saaville. Toisaalta monialaisessa yhteistoiminta-mallissa asioivien henkilöiden määrän voidaan ennustaa kasvavan aktivointisuunnitelmien laadinnan vähentyessä. Saattaa olla, että muutoksen myötä tulee tarve lisätä TYM-työn resursseja (sosiaaliohjaajat, terveydenhoitajat),

kun työskentelyn painopiste siirtyy vielä nykyistä enemmän monialaiseen yhteistyöhön. TYM-työn pitää olla intensiivistä, muutokseen tähtäävää työskentelyä, jotta sillä on aidosti merkitystä asiakkaan työllistymisen edistymisessä.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?

Lakiesityksen tavoite vähentää viranomaistyötä ja karsia hallinnollista kuormitusta on sinänsä kannatettava. Kuitenkin, kun esitystä perustellaan säästötoimenpiteenä, herää huoli siitä, perustuuko arvioitu työ-määrän väheneminen realistiseen käsitykseen nykyisestä työstä? Tästä aiheutuu kuitenkin riski, että resursseja leikataan perusteettomasti. Päijät-Hämeen hyvinvointialue pitää mahdollisena, että henkilöstöresursseja joudutaan uudelleenkohdentamaan esimerkiksi sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta TYM-työhön. Työhön suuntaavan kuntouttavan työtoiminnan siirtyessä kuntiin kasvaa hyvinvointialueella sosiaalisen kuntoutuksen tarve, johon tarvitaan riittävästi osaavaa henkilöstöä myös tulevaisuudessa.

Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue toteaa, että hallituksen esitys kokonaisuutena näyttäytyy varsin pistemäisenä toimenpiteenä. Epäselväksi jää, miten lausuttavana oleva esitys kytkeytyy kuntouttavan työtoiminnan kokonaiskehittämiseen mm. kevään kehysriihen linjauksiin kuntouttavan työtoiminnan ja sen resurssien siirtämisestä kuntiin. Esityksen kokonaisvaikutusten arvioidaan jäävän varsin pieniksi sen lisäksi, että vaikutuksiin sisältyy myös epävarmuutta.

Uudistusten tulisi tähdätä palvelujärjestelmän kokonaiskehittämiseen, jolla on myös vaikutus hyvinvointialueiden vastuiden ja kustannusten ohella palvelujärjestelmän selkiyttämiseen. Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen rajanveto on osin hämärtynyt vuosien aikana, eikä osalla kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita ole tosiasiallisesti realistisia mahdollisuuksia edetä avoimille työmarkkinoille. Palvelutarpeista lähtevää palvelujen kokonaiskehittämistä ovat vaikeuttaneet myös toimijoiden erilaiset intressit ja osa-optimointi, jota lainsäädäntö on myös mahdollistanut.

Forsberg Mika
Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Turkulainen Tiina-Leena
Päijät-Hämeen hyvinvointialue - Mika Forsberg, Perhe- ja sosiaalipalvelujen
toimialajohtaja